

Inforuumi ja ajakirjanduse olulisus kriisides (sh sõjaolukorras)

Tsiviilkriisi ja riigikaitse seadus loob ühtse raamistiku kriisideks valmistumiseks ja nende lahendamiseks. See annab riigile paindlikumad vahendid reageerimiseks ja valmisoleku suurendamiseks. Ajakirjanduse ja laiemalt inforuumi roll on kriisides kriitilise tähtsusega.

Elude ja tervise kaitse: Inforuum ja ajakirjandus on üliolulised inimeste tervise ja elu kaitsel, kuna mõjutavad inimeste käitumist kriiside ja sõjaolukorra ajal.

Õigeaegne teavitamine: Elanikkonna õigeaegne teavitamine ohtudest, olukorrast ja käitumisjuhistest on kriitilise tähtsusega. See võimaldab näiteks evakuatsiooni õigeaegset alustamist.

Lai haare: Massiteabevahendid (TV, ajalehed, online-meedia) tagavad teabe jõudmise suurema osa elanikkonnani kui ametkondlikud kanalid. Ühtlasi on erinevate kanalite kasutamine oluline, kuna mõne kättesaadavus võib olla häiritud.

Avaliku arvamuse kujundamine: Meedia vahendab infot sündmustest, mida inimesed muidu ei kogeks ning mõjutab hoiakuid ja väärtusi. See on demokraatliku ühiskonna alus, kuid seda võidakse kasutada ka vaenulike eesmärkide saavutamiseks.

Millega peab ajakirjandus arvestama kriisiolukordades?

Uues seaduses tuuakse ühe katuse alla kõik võimalikud piirangud meediaväljaannetele, eeskätt erakorralise seisukorra ja sõjaseisukorra ajal. Seejuures ei ole tegemist uute piirangutega, vaid need on juba olemas kehtivas õigusruumis. Näiteks ka juba praegu saab sideettevõtja piirata elektroonilise side seaduse alusel sideteenuse osutamist.

Põhilised muudatused puudutavad piirangu kohaldamise lävendit ning piirangu kasutamise otsustajat. Näiteks võis varasemalt valitsus, peaminister, siseminister ja TTJA otsustada kriisis meediateenuse piiramist. Uue korra järgi otsustab seda valitsus või valitsuse volitusel konkreetsed valitsusasutused: KAPO, TTJA, KV, PPA.

Piirangu võib võtta kasutusele vaid siis, kui see on eesmärgi saavutamiseks vältimatult vajalik. Piirangu ulatus peab olema eesmärgi arvestades mõõdukas. Ühtlasi peab piiramine riivama võimalikult väheseid isikuid ja üldsust.

1. Kohustus avaldada kriisiolukorras teateid ja õigusakte (§ 50):

Valitsus või vastutav asutus võib kohustada meediaväljaandeid, sideettevõtjaid jt avaldama tasuta, muutmata kujul ja kindlaksmääratud ajal kriisi lahendamiseks vajalikke teateid ja õigusakte.

Näide: Kohustus avaldada ametlik teade kriisiolukorra väljakuulutamise kohta või kiireloomuline evakuatsiooniteade.

2. Võimalik teabe levitamise keeld erakorralise seisukorra või sõja ajal (§ 63):

Valitsus (või valitsuse volitatud ametid nagu TTJA, PPA, KAPO, Kaitsevägi) võib osaliselt või täielikult keelata info levitamise (sõnas, trükis, pildis jm), kui see on vajalik erakorralise seisukorra või sõjaseisukorra lahendamiseks, ohustab avalikku korda, riigi julgeolekut või sõjalist kaitset.

Piirangu eesmärk on varjata sõjalist tegevust, tõkestada vaenulikku mõjutustegevust ja säilitada kaitsetahet.

Näide: Keeld avaldada fotosid või kirjeldusi Kaitseväge üksuste liikumisest või paiknemisest; keeld avaldada infot strateegiliste objektide seisukorra või turvameetmete kohta.

3. Võimalik meediateenuse osutamise ja ajakirjandusväljaande väljaandmise piiramine erakorralise seisukorra või sõja ajal (§ 64):

Valitsus (või valitsuse volitatud ametid) võib osaliselt või täielikult keelata meediateenuste osutamise (nt tele- või raadioprogramm) ja ajakirjandusväljaannete (nt ajalehtede) väljaandmise, kui see on vajalik erakorralise või sõjaseisukorra lahendamiseks ja ohustab avalikku korda, riigi julgeolekut või sõjalist kaitset. See on intensiivsem piirang kui lihtsalt teabe levitamise keeld.

Näide: Mobilisatsiooni takistamisele üles kutsuva ajalehe väljaandmise peatamine; vastase tegevust õigustava tele- või raadiokanali tegevuse peatamine.

4. Võimalik infoühiskonna teenuste piiramine erakorralise seisukorra või sõja ajal (§ 65):

Valitsus (või valitsuse volitatud ametid) võib osaliselt või täielikult keelata infoühiskonna teenuse (veebileht, uudisteportaal, rakendus või muu samalaadne teenus mis ei kvalifitseeru meediateenuseks) osutamise, kui see on vajalik erakorralise või sõjaseisukorra lahendamiseks ja ohustab avalikku korda, riigi julgeolekut või sõjalist kaitset. Infoühiskonna teenuste piiramine aitab jõuda platvormideni, mis ei ole traditsiooniline meedia, kuid mõnel juhul sarnase mõjuga.

Näide: Vaenulikku propagandat levitava või desinformatsiooni kampaaniaid korraldava veebilehe või sotsiaalmeediaplatformi blokeerimine.

5. Võimalik teabele juurdepääsu piiramine erakorralise seisukorra või sõja ajal (§ 66):

Valitsus (või valitsuse volitatud asutus) võib piirata juurdepääsu teabele, mis tavaolukorras on avalik, kui see on vajalik erakorralise või sõjaseisukorra lahendamiseks.

Näide: Juurdepääsu piiramine avaliku arvamuse küsitluste tulemustele, statistilistele ülevaadetele või eelarvevahendite kasutamise andmetele, kui nende avalikustamine sõja ajal võiks anda vastasele tundlikku infot Eesti riigi võimekuse, varude või elanikkonna kohta.

6. Võimalik sidevahendite kasutamise piiramine erakorralise seisukorra või sõja ajal (§ 67):

Valitsus (või volitatud asutus) võib piirata sidevahendite (nt telefon, internet, raadio, TV, trükised) kasutamist, kui see on vajalik erakorralise seisukorra või sõjaseisukorra lahendamiseks. Piirang võib puudutada nii lõppkasutajaid kui ka teenusepakkujaid.

Näide: Teatud piirkonnas mobiilside või interneti kasutamise ajutine piiramine, et takistada riigi julgeolekut ohustava info levikut sidevahendite kaudu.